

EL RENAIXEMENT, CULMINACIÓ DE L'HUMANISME

Es coneix amb el nom de **Renaixement** el moviment cultural, estètic i literari que té les seves arrels en l'**Humanisme**, moviment ideològic nascut a Itàlia en el segle XIV. El Renaixement serà, doncs, la culminació de l'Humanisme i s'estendrà per Europa al llarg del segle XVI.

L'**Humanisme** defensava que l'home era la mesura de totes les coses, per tant, es passa d'una **societat medieval teocèntrica**, en què Déu era el centre de l'Univers, a una **societat antropocèntrica**, on l'home passa a ser el centre del món. Els humanistes defensen que **la raó és la única font de coneixement** i no basen els seus coneixements ni les seves idees en la religió. Durant el Renaixement existirà una gran confiança en la intel·ligència de l'ésser humà i en la seva capacitat creativa. Els humanistes, i més tard els homes del Renaixement, tenen un profund coneixement de la cultura clàssica, és a dir, grecolatina (llengua, art, literatura)

El Renaixement va ser l'època dels grans descobriments geogràfics i també científics i tècnics (Copèrnic, Galileo, Servet, Leonardo da Vinci...). Els intel·lectuals i els artistes del Renaixement tindran una gran curiositat en totes les branques del saber i l'home renaixentista serà conegut com a "**home universal**", ja que voldrà conèixer i experimentar en tots els àmbits del saber. Durant el Renaixement, l'ambient intel·lectual obert i tolerant afavorirà el progrés de les ciències, la tècnica i les arts.

Es considera que el Renaixement acaba amb la celebració del **Concili de Trento**, que significa l'inici de la **Contrareforma**. Un concili és una reunió, presidida pel papa, on participen els arquebisbes, els bisbes i altres dirigents de l'Església Catòlica per tractar temes relacionats amb la religió. Durant el segle XVI havia tingut lloc l'anomenada **Reforma religiosa**, en que pensadors i teòlegs com **Martí Luter**, a Alemanya, o **Joan Calví**, a Suïssa, critiquen el funcionament i les idees religioses que defensa el Catolicisme i aconsegueixen molts seguidors que acabaran separant-se de les ensenyances de l'Església Catòlica: neixen així les esglésies cristianes protestants o reformades. En el Concili de Trento es va discutir com combatre les noves idees reformistes i

totes les decisions que es prenen a Trento constitueixen el que s'anomena la **Contrareforma**, és a dir, els esforços del Catolicisme per contrarestar les idees religioses protestants. Una de les mesures que establirà l'Església serà la persecució mitjançant el Tribunal de la Inquisició de qualsevol persona que tingués idees contràries a les defensades pel Catolicisme. Acabarà així el període d'obertura intel·lectual, tolerància i progrés que va significar el Renaixement. Els pensadors i intel·lectuals ja no s'atreviran a escriure amb , tanta llibertat ni a experimentar en ciència o en tècnica, ja que poden ser apresats o fins i tot condemnats a mort com a heretges contraris a la religió. A Espanya, l'època de la Contrareforma coincidirà amb el regnat de Felip II, un rei d'un Catolicisme convençut i gairebé fanàtic, que perseguirà a Espanya, a través de la Inquisició, tots els esforços que es facin a favor del progrés.

Així, doncs, podríem resumir dient que:

- El Renaixement és la culminació de l'Humanisme i s'estén per Europa al llarg del segle XVI.
- L'Humanisme neix a Itàlia al segle XIV.
- Amb l'Humanisme i el Renaixement es passa d'una visió en què Déu és el centre de l'Univers (societat teocèntrica) a la idea de l'home com a mesura de totes les coses i centre del món.
- Per als homes del Renaixement, la raó serà l'única font de coneixement.
- Els homes del Renaixement confiaran en la seva intel·ligència i capacitat de creació i d'investigació: serà l'època dels grans descobriments geogràfics i científics.
- Els intel·lectuals, artistes i escriptors del Renaixement, com els seus antecessors, els humanistes, tindran un profund coneixement de la cultura clàssica grecollatina i defensaran que el llatí torni a ser llengua de cultura, així com una tornada als models artístics i literaris clàssics. Per tant, existeix una admiració del món clàssic en general.
- L'home del Renaixement serà conegut com a "**home universal**", ja que tindrà una gran curiositat per tots els àmbits del coneixement i treballarà a favor del progrés
- Durant el Renaixement, l'ambient intel·lectual serà obert i tolerant.

EL RENAIXEMENT LITERARI A CATALUNYA

Durant el segle XVI, la cultura catalana és un reflex de la decadència demogràfica i econòmica de la Corona d'Aragó en relació a la cada cop més poderosa Castella. La posició del regne d'Aragó, com ja hem vist, serà cada cop més secundària i marginal:

- Perquè els reis ja no viuran mai més a Barcelona o a València.
- Perquè la noblesa catalana es castellanitza.
- Perquè el català deixa de ser progressivament llengua literària, a favor o bé del llatí (seguint les idees humanistes i renaixentistes a favor de la recuperació de la cultura clàssica) o bé del castellà.

El Renaixement a Catalunya comprèn un període que abraça des dels darrers anys del segle XV fins al final del segle XVI. Tot i que no es pot dir que en el nostre territori la literatura trenqui completament amb els models medievals (en poesia, per exemple, se segueixen durant molt de temps els models medievals establerts per Ausiàs March), sí que es produeix una certa influència de l'estètica i de les formes literàries clàssiques. Malgrat tot, el Renaixement a Catalunya tindrà unes característiques específiques que faran que en alguns aspectes sigui similar i en altres sigui diferent de la resta de literatures europees renaixentistes.

Amb la d'importància de la Corona d'Aragó a favor del Regne de Castella, el primer humanisme català, aquell que havia arribat directament d'Itàlia en temps de Pere el Cerimoniós no va tenir continuïtat i no es va convertir en un veritable Renaixement. S'haurà d'esperar al segle XVI per poder parlar de Renaixement català, això sí, amb les seves característiques pròpies. Hem de tenir present que en aquell moment, la corona de Castella havia pres l'hegemonia de la Península i per tant els models culturals, socials i polítics procedien d'aquella zona. **Catalunya anava a remolc de Castella i les classes dominants estaven ja en un procés de castellanització total.** També els poetes, els escriptors catalans, si volien tenir la protecció dels reis i dels nobles castellans, havien d'escriure en castellà. Per això no podem parlar de grans obres

renaixentistes escrites en català i, en canvi, en podem trobar molts més exemples a Castella.

No podem oblidar que l'Humanisme i el moviment que representa la seva continuació, és a dir, el Renaixement, defensen la recuperació de la cultura clàssic i, per tant, del llatí culte en les obres literàries molts cops per davant de les llengües pròpies de cada territori. Per tant, si a Catalunya afegim que el castellà ja s'havia convertit en la llengua de la classe culta i que l'aparició de la impremta va afavorir l'edició d'obres en castellà, que era la llengua de prestigi, la llengua de la monarquia i del poder econòmic, podrem comprendre que el català havia de competir amb aquestes dues llengües, el castellà i el llatí. Per això, la majoria d'autors catalans van preferir no escriure en català. Ara bé, el poble, va continuar sempre fidel a la seva llengua i va crear en català tota la literatura tradicional i popular (nadales, cançons, goigs a la Mare de Déu, etc).

D'altra banda, el centre del moviment renaixentista català no se situa a Barcelona, sinó a València, en concret, a la cort dels ducs de Calàbria. En conjunt, es pot dir que el Renaixement català intentà de fer una síntesi de certs elements medievals i d'uns altres de nous, procedents d'Itàlia i de Castella.

- **Pere Serafí**, considerat el millor poeta del període renaixentista català, per exemple, alternava en els seus poemes l'idealisme amorós inspirat en Petrarca (poeta italià del segle XIV representant del moviment del *dolce stil nuovo*) o en Ausiàs March, amb formes i temes provinents de la literatura popular.
- El 1515 aparegué a Barcelona una novel·la, *L'espill de la vida religiosa*, atribuïda a **Fra Miquel Comalada**, que unia les influències de les obres de Ramon Llull amb les estrictament reformistes i que va ser molt famosa a Europa i va influir en els intel·lectuals de l'època.
- El 1557 **Cristòfor Despuig** componia els *Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, de tema històric i social, amb influències de les idees erasmistes de renovació religiosa. Mostra preocupació per la situació de la llengua catalana i per la castellanització de les classes aristocràtiques

i cultes catalanes. A més, l'obra de Despuig adopta la forma del col·loqui (diàlegs en els quals diferents personatges parlen i discuteixen de temes diversos), que és una forma literària típica de la literatura clàssica.

- Aquests anys, a més, funcionava a València un teatre d'intenció realista i satírica que donà mostres tan esplèndides com *La vesita*, de **Joan Ferrandis d'Herèdia**.
- Són destacables també els poemes de **Joan Timoneda** i **Joan Pujol**.